

**GENDER AKCIONI PLAN SREDNJOBOSANSKOG
KANTONA/KANTONA SREDIŠNJA BOSNA
ZA PERIOD OD 2019. DO 2022. GODINE**

Oktober 2019. godine

SADRŽAJ

I. UVOD	3
<i>Pravni okvir za izradu Gender akcionog plana SBK/KSB.....</i>	<i>6</i>
II. STANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U SREDNJOBOSANSKOM KANTONU/KANTONU SREDIŠNJA BOSNA	8
<i>Osnovni demografski podaci razvrstani po spolu.....</i>	<i>9</i>
<i>Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova SBK/KSB.....</i>	<i>9</i>
<i>Tržište rada.....</i>	<i>9</i>
<i>Obrazovanje.....</i>	<i>14</i>
<i>Nasilje nad ženama i nasilje u porodici.....</i>	<i>17</i>
<i>Javni život.....</i>	<i>19</i>
III. STRUKTURA GENDER AKCIONOG PLANA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA/KANTONA SREDIŠNJA BOSNA	21
IV. CILJEVI I AKTIVNOSTI GENDER AKCIONOG PLANA SBK/KSB ZA PERIOD 2019. – 2022. GODINA.....	23
V. MONITORING I EVALUACIJA GENDER AKCIONOG PLANA SBK/KSB.....	32
OSNOVNI POJMOVI I DEFINICIJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	33

I. Uvod

Ustav BiH garantira visok stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda jer sadrži 15 najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, među kojima je i CEDAW čime se BiH obavezuje da primjeni najviše međunarodno priznate standarde ljudskih prava. Ustav FBiH također garantuje visok stepen ljudskih prava i daje ustavnu snagu pravima koji su zagantovani u međunarodnim sporazumima koji su nabrojani u aneksu Ustava FBiH. Pored općih standarda od posebnog značaja za Gender akcioni plan je Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine budući da prava zagantovana u ovom sporazumu također imaju ustavnu snagu.

Ustav Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna također garantuje najviši stepen ljudskih prava i osnovnih sloboda preuzimajući standarde koji su sastavni dio Ustava FBiH. Zbog toga, Gender akcioni plan SBK/KSB doprinosi ostvarivanju ljudskih prava i sloboda koji imaju snagu ustavnih odredbi SBK/KSB.

Ujedinjene nacije (UN) kao i države članice UN imaju, u skladu s Poveljom UN, obavezu da promoviraju prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti bez ikakve diskriminacije, što uključuje i zabranu diskriminacije na osnovi spola. Države članice su obavezne poštovati i promovirati ljudska prava i slobode kao osnove ekonomskog razvoja, mira i međunarodne sigurnosti. Nastavljajući pravnu tradiciju bivše Jugoslavije, ove obaveze je preuzela Bosna i Hercegovina kao članica UN od 22. maja 1992. godine. Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokumenti iz oblasti ravnopravnosti spolova je Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW.

Ravnopravnost spolova je osnovno pravo, zajednička vrijednost cijele Evropske unije, i predstavlja neophodan uslov za postizanje ciljeva Evropske unije koji se tiču razvoja, zapošljavanja i socijalne kohezije. Princip ravnopravnosti polova i jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije, sadržan u osnivačkom ugovoru, kao i u mnogim direktivama, koje su transpozicijom inkorporisane u unutrašnje zakonodavstvo država članica.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH¹ (ZoRS BiH) donešen je 2003. u BiH, a izmijenjen i dopunjen je 2009, čime su pravni standardi ravnopravnost spolova utvrđeni Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena postali sastavni dio pravnog sistema BiH. Zakon je najvažniji je instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Ovaj zakon uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova i zabranjuje diskriminaciju, te jamči jednake mogućnosti svim građanima/kama, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života. Ciljevi Zakona u pogledu zabrane diskriminacije i osiguranja ravnopravnosti spolova su prikazani shematski ispod.

¹ Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" br. 32/10)

Pored toga, Zakon obavezuje sva državna tijela, na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.

Stoga se osnovni pristup u izradi i provođenju ovog Gender akcionog plana bazira na Zakonu o ravnopravnosti spolova u BiH:

Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH je utvrđeno postojanje i obaveza uspostavljanja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova. Ovo je izuzetno bitna pravna garancija, jer osigurava pravnu sigurnost institucija za ravnopravnost spolova. U skladu sa ZoRS BiH, ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i, na entitetskom nivou, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar - Centar za jednakost i ravnopravnost polova Vlade Republike Srpske.

Agencija i entitetski gender centri su ključne institucije za kreiranje sveobuhvatnog, sistemskog i koordiniranog pristupa provođenju ZoRS-a. Agencija i gender centri također zaprimaju i obrađuju molbe, žalbe i predstavke osoba i grupa osoba u kojima se ukazuje na povrede nekog prava iz ZoRS BiH u skladu sa Jedinstvenim pravilima za primanje i obrađivanje molbi, žalbi i predstavki osoba i grupa osoba („Službeni glasnik BiH“ broj 72/11). Agencija i gender centri pružaju stručnu podršku drugim institucijama u procesu provođenja obaveza iz ZoRS-a.

Mreža institucionalnih mehanizama za gender pitanja u BiH obuhvata i zakonodavnu i izvršnu vlast na svim nivoima vlasti. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, komisije za ravnopravnost spolova Doma naroda i Zastupničkog doma

Parlamenta Federacije BiH, te Odbor jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske su aktivne i održavaju redovne sjednice, uključujući i tematske sjednice.

Osnovane su komisije za ravnopravnost spolova kantonalnih skupština u Federaciji BiH, a na lokalnom nivou djeluju komisije u okviru općinskih ljudska prava i slobode/skupština opština u skoro svim općinama u BiH.

Kako bi se osigurala dosljedna implementacija Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH 2006. godine usvojen je prvi Gender akcioni plan u BiH (GAP BiH) („Službeni glasnik BiH, broj 41/09) za period 2006 -2011, kao prvi strateški dokument za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u sve oblasti javnog i privatnog života (eng. *gender mainstreaming*).

Drugi GAP BiH usvojen je 2013. godine („Službeni glasnik BiH“, broj 98/13) za period 2013 - 2017. a treći za period 2018-2022.godine. Ovaj strateški dokument sadrži strateške ciljeve, koji definišu prioritetne oblasti djelovanja, te programe i mjere za ostvarivanje tih ciljeva. Jedna od prioritetnih oblasti je rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima.

Cilj GAP BiH je da usmjeri resorna ministarstva i druge institucije u radu na uključivanju principa ravnopravnosti spolova u skladu sa članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, koji propisuje obaveze nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH. Na osnovu GAP BiH-a, institucije BiH donose godišnje operativne planove koji omogućavaju sistemsko i koordinirano djelovanje u procesu *gender minstreaming-a* u institucijama.

Pored GAP BiH, doneseni su i sprovode se i druge, sektorske, javne politike i strategije na nivou države i entiteta, koje doprinose uvođenju principa ravnopravnosti spolova u specifične prioritetne oblasti (nasilje na osnovu spola, rod i sigurnost, unapređenje položaja žena na selu, rodno odgovorno budžetiranje). Na nivou države usvojen je drugi po redu Akcioni plan za implementaciju Rezolucije Ljudska prava i slobode sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2014- 2017 („Službeni glasnik BiH“, 89/14), kao i Okvirna Strategija za provedbu Konvencije Ljudska prava i slobode Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015-2018 godine („Službeni glasnik BiH“, broj 75/15).

Pravni okvir za izradu Gender akcionog plana SBK/KSB

Gender akcioni plan (GAP) Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna je strateško-planski dokument kojisvojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice, te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od posebnog značaja na kantonalnom nivou, zbog nadležnosti koji kantonalni nivo vlasti ima.

Ravnopravnost spolova predstavlja jednaka prava i slobode, vidljivost i zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života. Postizanje ravnopravnosti spolova je ključno za zaštitu fundamentalnih ljudskih prava, razvijanje demokratskog društva, poštivanje vladavine prava, te ekonomski rast i konkurentnost. Iako je vidljiv napredak Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti spolova razlike su prisutne u mnogim područjima.

Gender akcioni plan SBK/KSB se odnosi na period od 2019. do 2022. godine i usklađen je sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na ravnopravnosti spolova i to sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine (2018.-2022.), kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom, i kantonalnom nivou.

Prema Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od sljedećih segmenata:

- a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
- b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Gender akcioni planovi na nivou jedinica kantona su stoga najefikasniji način provođenja ove obaveze. Ustav Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna garantuje najviši stepen ljudskih prava i osnovnih sloboda preuzimajući standarde koji su sastavni dio Ustava FBiH. Zbog toga, Gender akcioni plan SBK/KSB doprinosi ostvarivanju ljudskih prava i sloboda koji imaju snagu ustavnih odredbi SBK/KSB.

Na osnovu toga, Komisija za ravnopravnost spolova Skupštine SBK/KSB inicirala je izradu Gender akcionog plana kao strateškog dokumenta za dosljedno provođenje ustavnih i zakonskih obaveza jer se njime osigurava koordinirano u usmjereno djelovanje svih tijela SBK/KSB.

Uzimajući u obzir strukturu i ustavom određenu podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti u BIH donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova u BIH, Bosna i Hercegovina se odlučila da osigura mrežu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti te je utvrđena obaveza svih nivoa vlasti da aktivno djeluju za ravnopravnost spolova i otklanjanje diskriminacije na osnovu spola. Ova obaveza je utvrđena u članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BIH koji glasi:

Član 24.

- (1) Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, pravne osobe sa javnim ovlaštenjima, pravne osobe u većinskom vlasništvu države, u okviru svojih nadležnosti, dužni su poduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom i Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na:
 - a) donošenje programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
 - b) donošenje novih ili izmjenu i dopunu postojećih zakona i drugih propisa radi usklađivanja sa odredbama ovog Zakona i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova;
 - c) provođenje aktivnosti i mjera Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava;
 - d) osiguranje prikupljanja, vođenja, analize i prikazivanja statističkih podataka razvrstanih po spolu;
- (2) Sastavni dio programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima uključuje, ali se ne ograničava na:
 - a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
 - b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
 - c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.
- (3) Nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.
- (4) Nadležni državni, entitetski i kantonalni organi vlasti, kao i organi jedinica lokalne samouprave dužni su sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Upravo je ovaj član Zakona o ravnopravnosti spolova osnovni pravni osnov za donošenje Gender akcionog plana SBK/KSB budući da se donošenjem ovog akcionog plana osigurava dosljednu primjenu ovog Zakona ali i drugih obaveza kantona u pogledu ravnopravnosti spolova. To je također slučaj i sa Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine koji prepoznaje značaj djelovanja i ulogu kantona kada je u pitanju postizanje ravnopravnosti spolova. Kao nosioci odgovornosti u strateškom cilju 1. GAP BIH a u skladu s nadležnostima kantona su prepoznata kantonalna tijela vlasti zajedno sa tijelima odnosno institucijama Federacije BIH kao i institucija BIH.

Ovaj strateški cilj je izuzetno važan za kreiranje svih aktivnosti kantona jer prepoznaje ključne prioritete u oblasti ravnopravnosti spolova kao i ciljeve koji bi se trebali postići do kraja provođenja Gender akcionog plana BIH. Na taj način dat je prioritetni okvir djelovanja i kantona zajednica i ovih šest prioriteta bi trebao biti osnov svih programa mjera koje se donose na kantonalnom nivou.

II. Stanje ravnopravnosti spolova u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Središnja Bosna

Za potrebe analize stanja ravnopravnosti spolova u SBK/KSB izvršeno je prikupljanje i analiza dostupnih informacija i podataka što predstavlja i prvi korak u smislu člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Analiza stanja ravnopravnosti spolova je sagledana iz ugla ravnopravnosti spolova što omogućava utvrđivanje oblasti u kojima eventualno postoji diskriminacije ili nejednakosti u pristupu pravima, koristima i resursima između žena i muškaraca, djevojčica i dječaka po pojedinim oblastima. Pored toga ovaj pristup omogućuje da se istraže uzroci takvog stanja kao i da ukaže na to kako se oni mogu promijeniti jer daje osnovu na kojoj će se temeljiti akcioni plan.

Za potrebe ove analize prikupljeni su sljedeći podaci:

1. statistički podaci od strane Zavoda za statistiku,
2. administrativni podaci od strane kantonalnih organa i službi,
3. urađena je analiza ključnih propisa i dokumenata kantona;
4. korištene su druga istraživanja i studije te stručna mišljenja.

Ovaj pristup je omogućio:

- 1) da ukaže na prioritete i ključne ciljeve koje je potrebno ostvariti i
- 2) da omogući utvrđivanje trenutnog stanja (ne)ravnopravnosti spolova kao i da utvrdi način na koji će se promjene mjeriti.

Za potrebu izrade ovog Gender akcionog plana prikupljeni su dostupni podaci koji su razvrstani po spolu. U tu svrhu prikupljeni su statistički podaci koji su dostavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku, Centralne izborne komisije BiH te su korišteni i administrativni podaci kojima raspolažu ministarstava i službe SBK/KSB. Pored toga izvršena je analiza javno dostupnih podataka o stanju ravnopravnosti spolova u SBK/KSB. Svi podaci su analizirani iz ugla ravnopravnosti spolova te su interpretirani u odnosu na trendove (ne)ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Oblasti za utvrđivanje stanje ravnopravnosti spolova su bazirani na prioritetima koji su prepoznati u Gender akcionom planu Bosne i Hercegovini i to

- Postojanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova
- Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima
- Obrazovanje, nauka, kultura i sport
- Socijalna zaštita
- Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima
- Javni život i donošenje odluka

Osnovni demografski podaci razvrstani po spolu

SBK/KSB je jedan od 10 kantona u Federaciji BiH ukupne površine od 3189 km². Prema podacima iz juna 2019. godine na području kantona živi 249.879 stanovnika od čega 125.318 osoba muškog spola i 124.561 osoba ženskog spola. Po podacima za 2018. godinu u SBK/KSB je živjelo nešto manje osoba ženskog spola. Od živorođene djece tokom 2018. godine bilo je 52% dječaka i 48% djevojčica. Prosječna starost muškaraca je 36.3 godine a za žene 38.5 godina. Prema podacima Popisa iz 2013. godine 30% stanovnika je živjelo u urbanim a 70% u ruralnim područjima.

Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova SBK/KSB

U skladu sa svojom nadležnosti, predstavlja institucionalni mehanizam za ravnopravnost spolova Skupštine koji ima nadležnosti koje su predviđene članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Komisija je izričito nadležna za razmatranje pitanja u vezi sa ostvarivanjem ravnopravnosti spolova, zakona i drugih propisa, prijedloga i izvještaja kao i učešće u skupovima koji su vezani za ravnopravnost spolova.

Komisija za ravnopravnost spolova:

- a) razmatra pitanja u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova u Kantonu
- b) razmatra predložene zakone i druge propise Kantona, sa stanovišta ravnopravnosti spolova
- c) razmatra prijedloge dokumenata i izvještaje institucija Kantona koji se odnose na ostvarivanje ravnopravnosti spolova i provođenje platforme za akciju Pekinške deklaracije, u cjelini, odnosno po pojedinim oblastima
- d) razmatra pripreme za učešće delegacije Kantona na skupovima unutar države i na međunarodnim skupovima kada se razmatra provođenje Pekinške deklaracije
- e) razmatra i druga pitanja u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova.

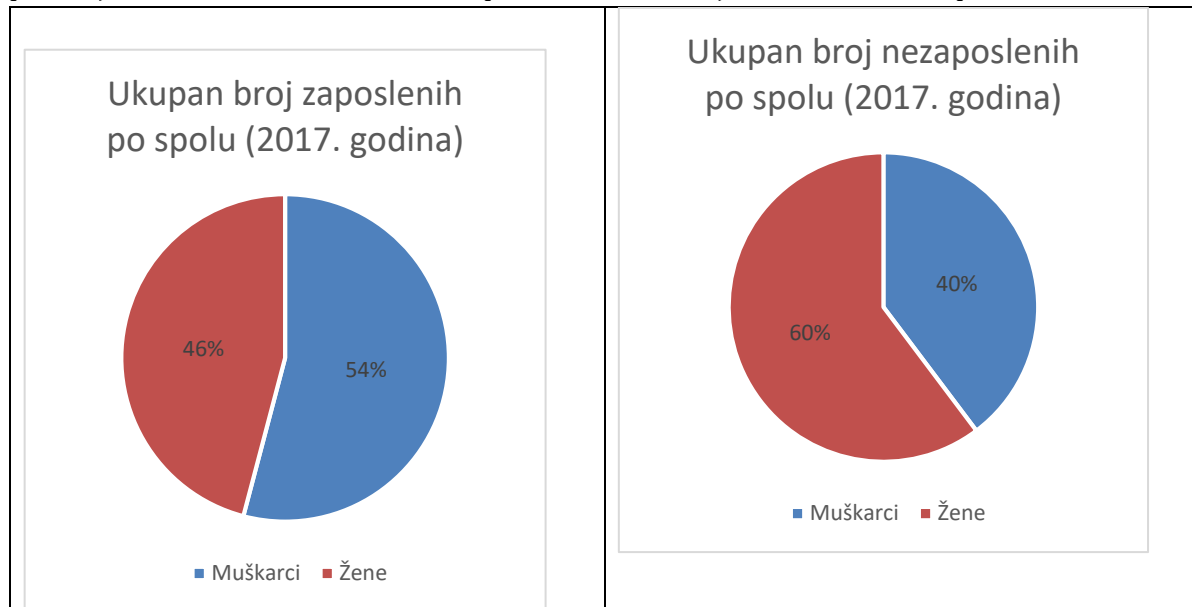
Pozicija Komisije za ravnopravnost spolova u okviru Skupštine SBK/KSB je veoma značajna a donošenje Gender akcionog plana SBK/KSB će omogućiti Komisiji instrumenta za usmjereno i koordinirano djelovanje skupštine, kantonalnih ministarstava i drugih uprava i službi SBK/KSB. U ovom procesu Komisija bi imala primarnu ulogu nadzora nad provođenjem akcionog plana što će biti obrazloženo u dijelu koji se odnosi na oblast monitoringa i evaluacije.

Budući da je ovo nova uloga Komisije potrebno je uložiti vrijeme i resurse da se osiguraju neophodni kapaciteti da se preuzme ova uloga. Pored toga potrebno je osigurati i jačanje kapaciteta skupštine, ministarstava, uprava i službi kako bi u potpunosti preuzele svoje uloge u pogledu kako provođenja aktivnosti Gender akcionog plana tako i provođenja redovnih analiza stanja ravnopravnosti spolova.

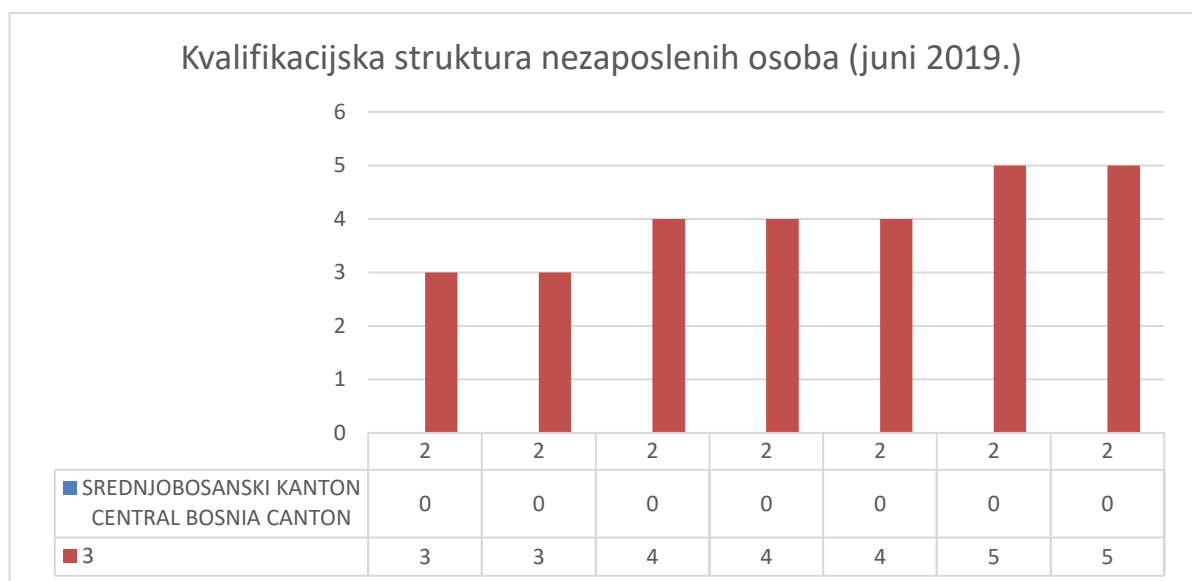
Tržište rada

Ravnopravno učešće žena i muškaraca na tržištu rada je jedan od preduslova za postizanje ciljeva ravnopravnosti spolova. U BiH u svim različitim dobnim skupinama, prihodovnim razredima i lokacijama, muškarci više od žena učestvuju u radnoj snazi. Učešće žena u radnoj

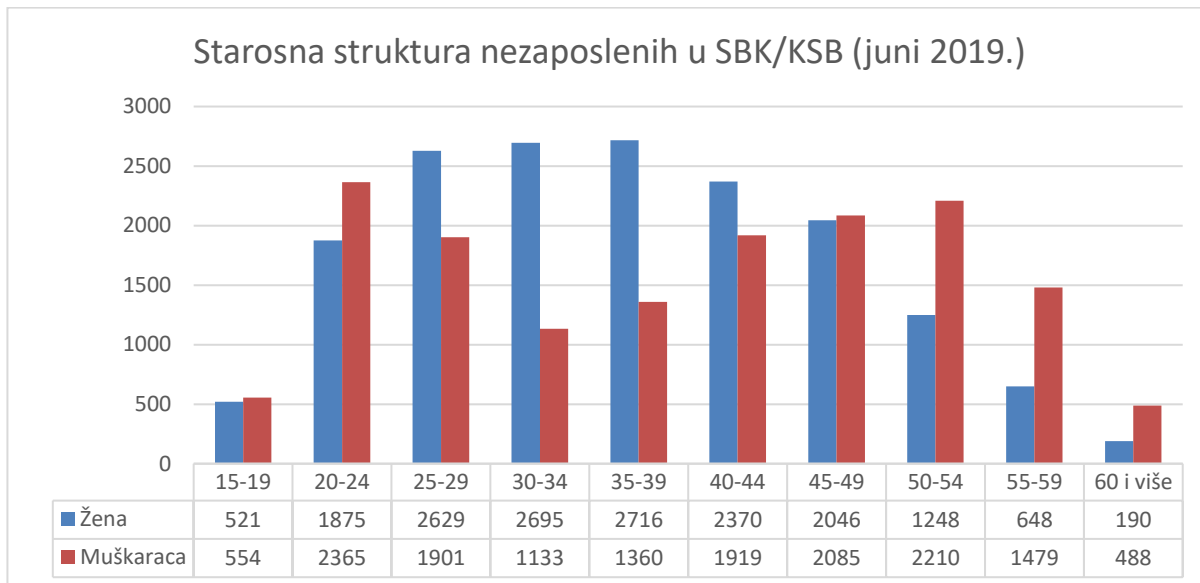
snazi u BiH je značajno niže nego što bi se moglo očekivati i trenutno je jedno od najnižih u Evropi. Na području SBK/KSB u toku 2018. godine prosječno je bilo zaposleno 50.957 a nezaposleno 34.777 osoba odnosno 40%. Trenutno u strukturi zaposlenih je 20% više muškaraca a u strukturi nezaposlenih 1% više osoba ženskog spola. Očigledno je da u strukturi aktivne radne snage značajno veći broj nezaposlenih žena. Broj registrovani radno sposobnih osoba u SBK/KSB prema podacima Službe za zapošljavanje je u januaru 2019. iznosio 87.501 dok je bilo 34.826 registrovano nezaposlenih osoba. Prema tome može se zaključiti da je na području kantona bilo 52.675 radno-sposobnih osoba koje aktivno ne traže posao.

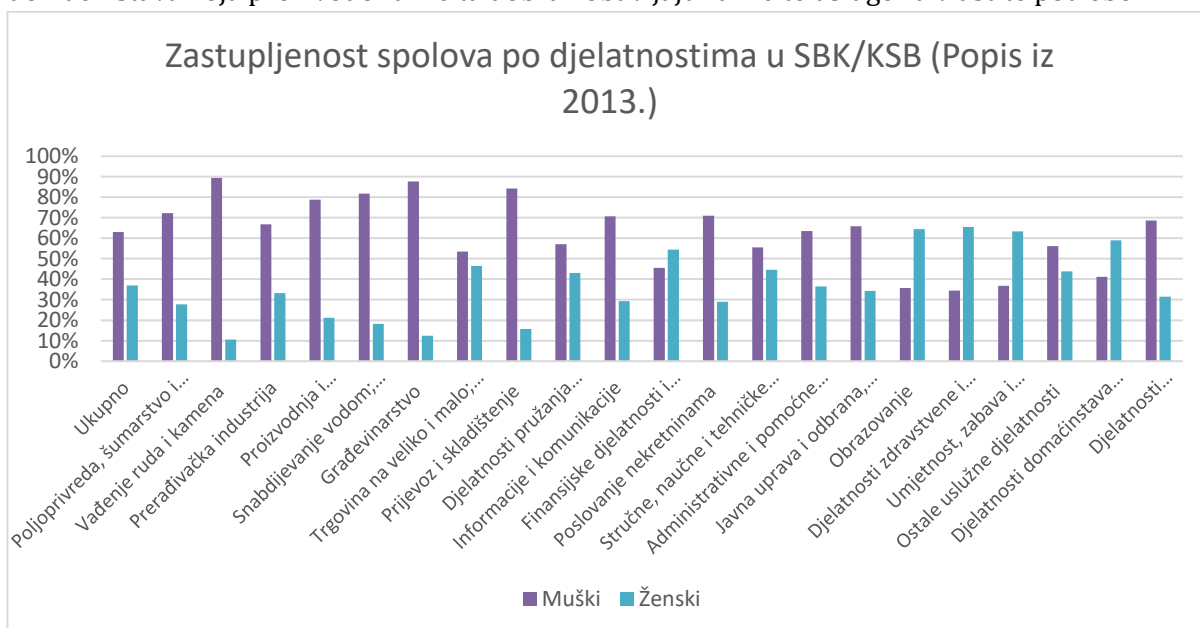
U strukturi zaposlenih osobe ženskog spola su više prisutne sa visokom i višom stručnom spremom dok u svim drugim oblastima su prisutne osobe muškog spola. Ta razlika se može opravdati i činjenicom da su u obrazovnoj strukturi dječaci prisutniji u usmjerenom obrazovanju.

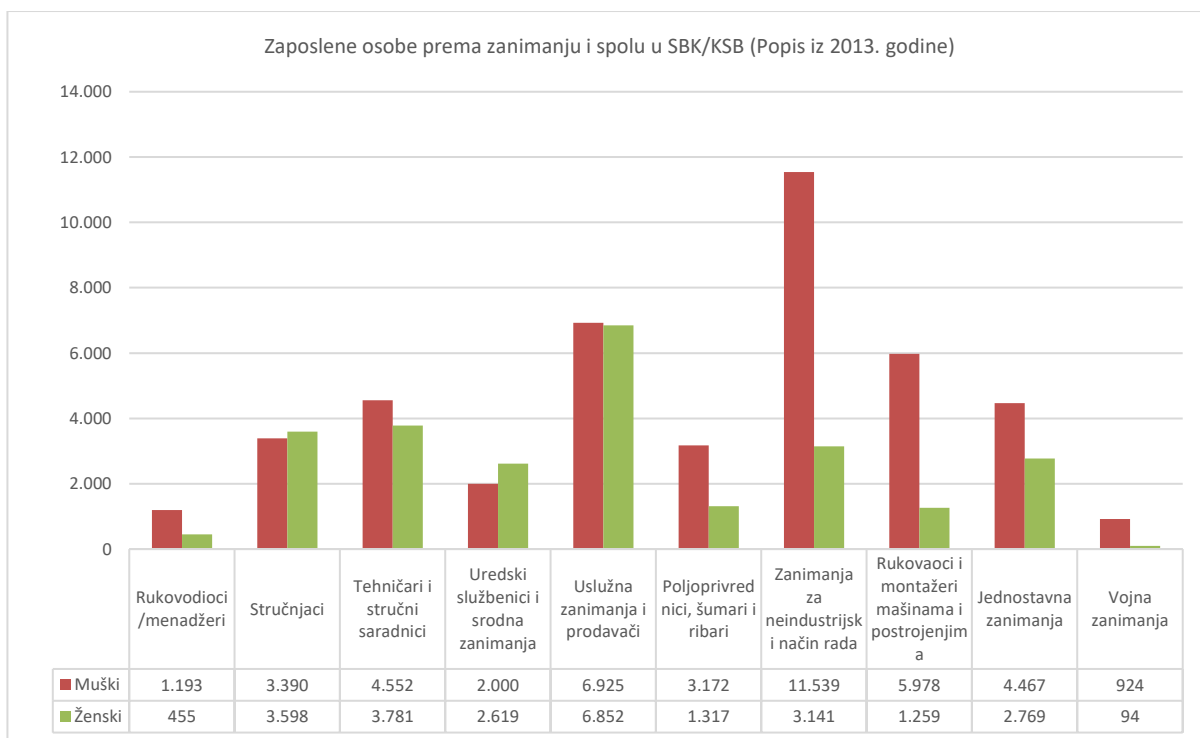
Dodatno starosna struktura nezaposlenih pokazuje da su žene najčešće nezaposlene u periodu od 20-44 godine a muškarci nakon 49 godine.

Ako se pogleda zastupljenost spolova po djelatnostima može se primjetiti da osobe muškog spola dominiraju u skoro svim oblastima osim u oblastima obrazovanja, djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite, umjetnost, zabava i rekreacije, ostalih uslužnih djelatnosti kao i djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe.

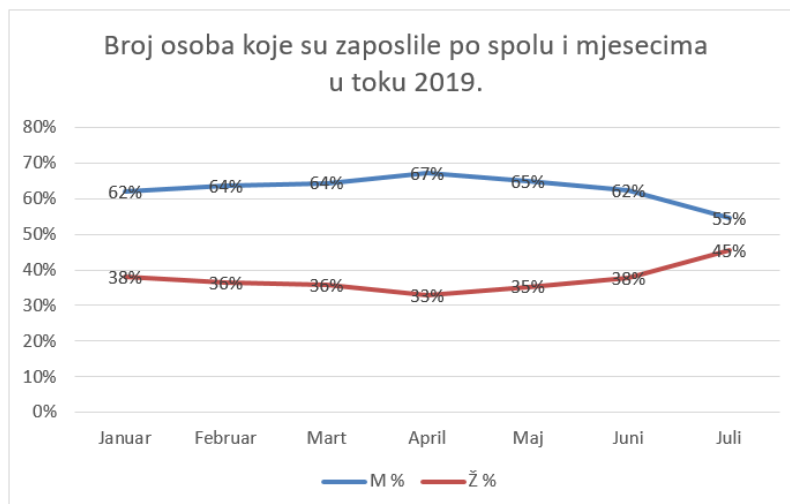

Slično pokazuju podaci i po zanimanju gdje su žene zaposlene više samo kao stručnjaci i uredski službenici dok muškarci dominiraju u svim drugim oblastima zanimanja. Očigledno se može govoriti o vertikalnoj spolnoj segregaciji na tržištu rada u SBK/KSB što je u većoj mjeri usaglašeno sa stanjem u čitavoj BIH.

Služba za zapošljavanje SBK/KSB prepoznaje potrebu donošenja i provođenja aktivnih mjera zapošljavanja koje su između ostalog rodno osjetljive i koje su usmjerene prema ženama kao grupi koja je dominantnija u strukturu nezaposlenih. Pored toga Služba provodi niz mjera koji usmjereni na nezaposlene i dugotrajno nezaposlene osobe te su uspostavljeni Klubovi za traženje posla u 6 gradova kantona. Međutim, prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje u SBK/KSB je bilo 113 korisnika klubova za traženje posla od čega 43% osoba muškog spola.

Izveštaj o efektima ovih mjera na nezaposlenost žena i muškaraca nije javno dostupan na stranici Službe. Ako se pogledaju mjesečni statistički bilteni za prvih 7 mjeseci 2019. godine i spolna struktura zaposlenih vidljivo je da se veći procenat osoba muškog spola zapošljava (podaci preuzeti iz Biltena Službe za zapošljavanje SBK/KSB). Ako se nastavi ovaj trend, procenat osoba ženskog spola koji su nezaposlene će nastaviti da raste. Iz tog razloga potrebno je preispitati opravdanost trenutnog pristupa pogotovo kada je u pitanju uticaj na trenutnu neravnopravnost spolova u ovoj oblasti.

Prava iz oblasti zaštite majke i materinstva na području Srednjobosanskog kantona/Kantonu Središnja Bosna uređena su Zakonu o socijalnoj skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi porodica sa djecom (Sl. Novine SBK/KSB, broj: 10/05, 2/06) i drugim propisima i aktima.

Zakon je taksativno nabrojao prava koja ostvaruju porodice sa djecom, i to kako slijedi:

- dječiji doplatak;
- naknada umjesto plaće ženi-majci koja je u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta;
- novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu;
- jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta;
- pomoć u ishrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojilje;
- posebni psihosocijalni tretman trudnica i bračnih partnera koji žele djecu;
- smještaj djece, uz osiguranu ishranu, u ustanove predškolskog odgoja
- osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u osnovnim školama;
- učeničke školarine i studentske stipendije;
- organizovani odmor i rekreacija.

Prava propisana Zakonom ostvaruju se preko Centra za socijalni rad, odnosno druge nadležne ustanove prema korisnikovu mjestu prebivališta. U skladu sa kantonalnim Zakonom o socijalnoj skrbi zaposlene majke porodilje ostvaruju pravo na naknadu za vrijeme dok odsustvuju sa posla za vrijeme trudnoće, porođaja i njege djeteta u trajanju od godinu dana. Iznos naknade se obračunava u visini 50% prosječne mjesečne plaće koju je porodilja ostvarila u periodu od šest mjeseci prije porođaja.

Nezaposlene porodilje imaju pravo na jednokratnu novčanu pomoć po osnovu porođaja u visini 35% prosječne plaće ostvarene u Kantonu u prethodnoj. Pravo na jednokratne pomoći imaju porodilje koje ostvare pravo na dječiji doplatak. Dječiji doplatak iznosi 5,5% prosječne plaće u Kantonu ostvarene za prethodnu godinu.

Institucija Ombudsmana za ljudska prava BiH je već ranije konstatovala (Specijalni izvještaj o stanju zaštite majke i materinstva na području Federacije BiH, Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2015. godina) da prava koja su utvrđena u Zakonu o

osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom, nisu u potpunosti usklađena sa standardima ljudskih prava posebno u pogledu visine naknade za vrijeme trajanja porodiljskog/ roditeljskog odsustva za zaposlene porodilje budući da iznos naknade nije usaglašen sa standardom od 2/3 ostvarene plaće. Istaknuta je i posebna zabrinutost u pogledu ostvarivanja prava nezaposlenih majki u SBK/KSB na životni standard dovoljan za nju i njenu porodicu, budući da se jednokratna naknada nakon poroda nije mogla smatrati adekvatnom.

Obrazovanje

Obrazovanje je jedan od najvažnijih uslova za postizanje ravnopravnosti spolova, a posebno u vremenu kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i stručnim usavršavanjem nezavisno od dobi. U BiH i dalje postoje rodne razlike u obrazovanju u smislu odabira područja studiranja, kao i razlika u stopama završavanja srednjih škola, upisnosti na fakultete, te završavanje istih.

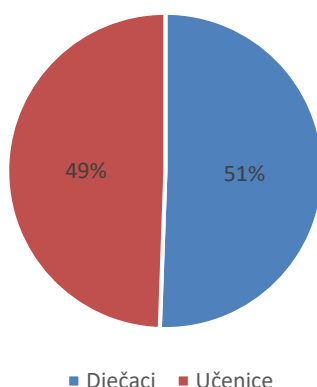
Prema podacima Zavoda za statistiku na području u toku 2018. godine je bilo 16 predškolskih ustanova i 11 jaslica. Nešto više dječaka je bio upisan u jaslice a nešto više djevojčica u predškolske ustanove.

Podaci za učešće djevojčica i dječaka na području SBK/KSB u predškolskom obrazovanju trenutno nisu dostupni ali dostupni podaci za BiH govore da je samo oko 17% djece obuhvaćeno predškolskim odgojem da samo 50% djece pohađa obavezni predškolski program pred polazak u osnovnu školu. Prema podacima iz popisa 2013. godine samo 10% djece uzrasta od 3 do 6 godina je pohađalo predškolsku ustanovu. Prema tim podacima BiH je na zadnjem mjestu u Evropi. Pored činjenice da je predškolski odgoj jedan od temelja za uspjeh u nastavku obrazovanja i temelj razvoja svake osobe uključivanje djece u vrtiće je jedan od preduslova za uključivanje roditelja na tržište rada. To se posebno odnosi na majke djece kojima se, u skladu sa trenutnim društvenim okolnostima, povjerava briga o djeci. Zaposleni u predškolskim ustanove su osobe ženskog spola koje čine preko 94% svih zaposlenih. Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i obrazovanja SBK/KSB² sadrži upute za kreiranje programa predškolskog odgoja koji uvažavaju principe ravnopravnosti spolova.

U SBK/KSB u školskoj 2016/2017. godini u osnovnim školama bilo upisano 20953 učenika od čega 51% dječaka i 49% djevojčica.

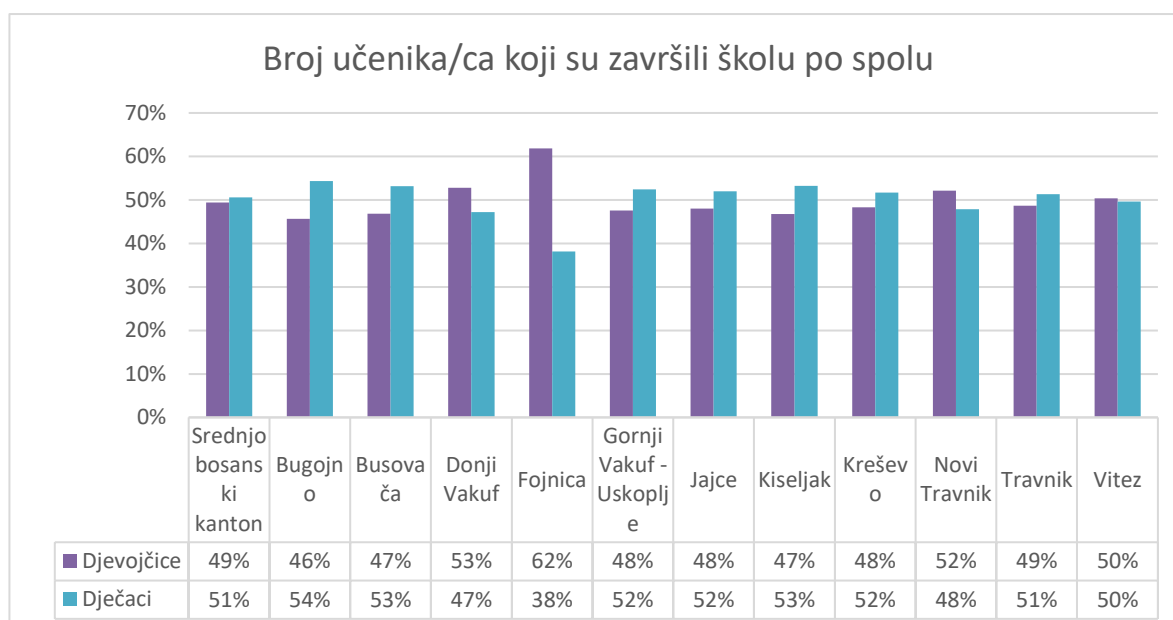
² CJELOVITI razvojni program predškolskog odgoja i obrazovanja Kantona Središnja Bosna / [autori i članovi radne skupine Ivica Augustinović ... [et al.]. - Travnik : Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna, 2018. - 134 str. : graf. prikazi ; 30 cm

UPISANI UČENICI U OSNOVNO OBRAZOVANJE 2017/2018. GODINA

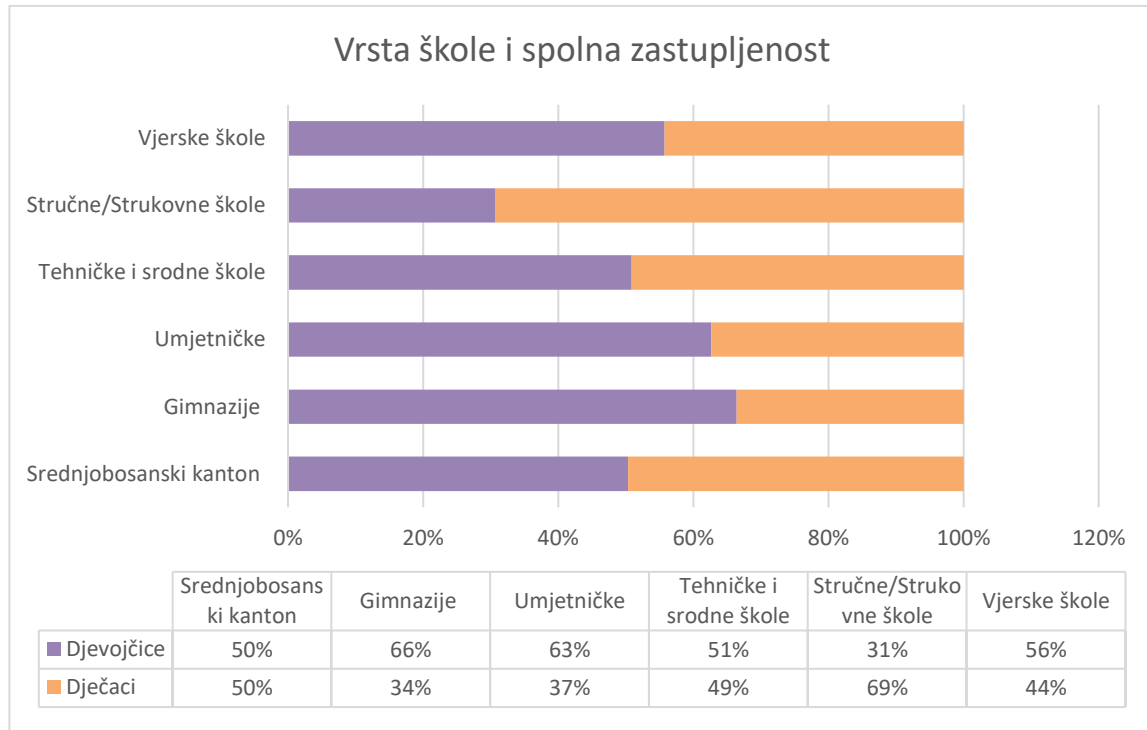
Procenti učenika koji su završili osnovnu školu prema spolu (u periodu od 26.09.2016. do 25.09.2017.) pokazuju da identični procenti dječaka i djevojčica završavaju školu. Dječaci su češći ponavljači razreda i u ovom periodu razred je ponovilo 25 dječaka i 6 djevojčica.

Općenito gledano u BIH postoji rodni paritet u osnovnom obrazovanju što potvrđuju i ovi podaci. Iako ne postoje podaci za SBK/KSB, u BIH Romkinje u BIH imaju značajno lošije obrazovne rezultate u odnosu na dječake romske nacionalnosti jer skoro 80% Romkinja ne završi čak ni osnovnu školu dok većina dječaka završi školu. Nastavni planovi i programi koji je primjenjuju za osnove škole na području SBK/KSB se zasnivaju na principima iz Plana i programa Obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, koji je ponudio CIVITAS.

Podaci pokazuju da jednak broj dječaka i djevojčica upisuje srednje obrazovanje. Izražene su razlike zastupljenosti djevojčica i dječaka postoje unutar određenih kategorija srednjeg obrazovanja. Djevojčice dominiraju u strukturi učenika u gimnazijama dok dječaci dominiraju u

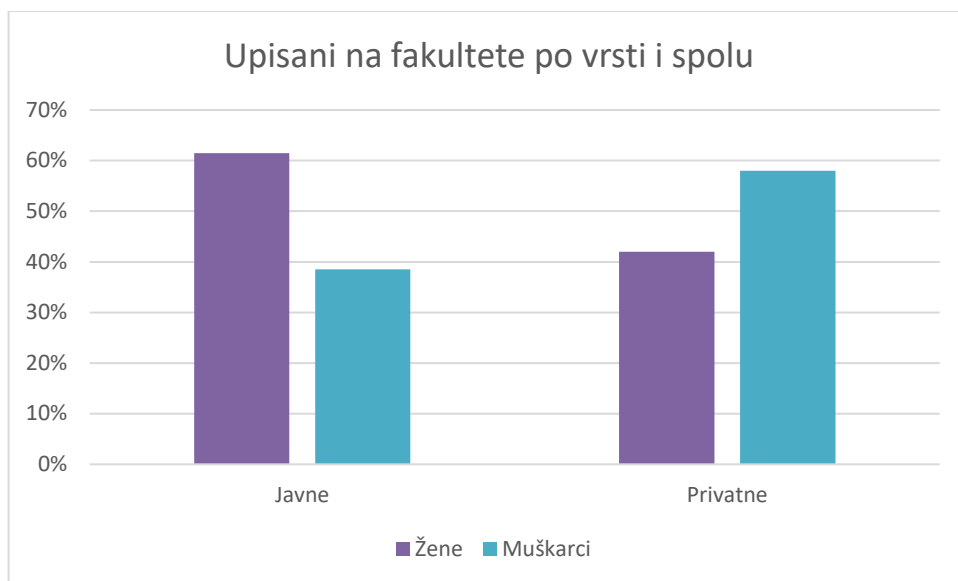
strukturi učenika u usmjerenim zanimanjima a posebno u strukovnim školama. Ovakve razlike u profiliranju zanimanja između žena i muškaraca direktno utiču i na stanje na tržištu rada i daljem školovanju. Sadržaji nastavnih planova i programa za srednje škole također sadrže brojne ishode koji su bazirani na principima ljudskih prava i ravnopravnosti spolova.

Kada su u pitanju ponavljači, od ukupnog broja ponavljača (46) 75% su bili dječaci a 25% djevojčice. Od ukupnog broja osoba koje su napustile srednje obrazovanje (208) 62% su dječaci a 38% djevojčice. U osnovnim školama je zaposleno 71% žena i 29% muškaraca.

Vlada SBK/KSB putem Kantonalne uprave za braniocce/Kantonalna uprava za branitelje planira sredstva za stipendiranje učenika studenata koja se dodjeljuju na osnovu Pravilnika o ostvarivanju prava na stipendiju (Službene novine SBK/KSB broj 4/17) i dostupnih sredstava. Prema podacima iz Liste prioriteta za dodjelu stipendija djeci branilaca za akademsku 2018/2019 godinu može se zaključiti da je daleko više djevojčica koje su korisnice stipendija u odnosu na dječake i to u procentu od preko 70%.

Kada se pogledaju podaci o visokom obrazovanju može se primjetiti da je veći broj studentica u javnim a veći broj studenata na privatnim visokoškolskim ustanovama. U ukupnom broju nešto je više studentica (52%) nego studenata (48%).

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosanskohercegovačkog društva, problem je koji je odnedavno izašao iz privatne u javnu sferu. Ipak nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od najtežih kršenja prava žena. Prema Studiji o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja prema ženama u BiH prema nalazima istraživanja, više od polovine žena doživjelo je bar neki oblik nasilja nakon što je navršilo 15 godina. Tokom 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju, neki oblik nasilja iskusilo je 11,9% žena u BiH.

Najšire je rasprostranjeno nasilje koje nad ženama vrše njihovi sadašnji ili bivši partneri, jer su oni počinioci u 71,5% slučajeva. U cjelini gledano, sfera intimnih partnerskih i porodičnih odnosa daleko je veći izvor opasnosti od nasilja za žene nego što je to šira zajednica. Ova Studija je analizirala iskustva osoba ženskog spola u pogledu nasilja a broj prijavljenih incidenata je i dalje niži od ovih podataka.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj 20/13) u članu 36. predviđa obavezu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine da donese strategiju za prevenciju nasilja i porodici u kojoj će se definirati strateški ciljevi za prevenciju/suzbijanje nasilja u porodici način osiguranja sredstava za finansiranje provođenja strateških ciljeva.

U Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Središnja Bosna ne postoji sigurna kuća, osim Prihvatnog centra u općini Jajce i Vitez koji predstavlja prelazno rješenje do uspostave jednog ovakvog servisa. Trenutno, u slučaju potrebe, smještaj se vrši u sigurne kuće na području drugih kantona. Tokom 2014. godine u šest sigurnih kuća koje djeluju na području entiteta Federacija Bosne i Hercegovine bilo je smješteno 373 žrtve nasilja u porodici od čega su polovina bila djeca što dodatno ukazuje na potrebu sistemskog rješavanja ovog problema.

Jedan od servisa pomoći žrtvama nasilja u porodici je i SOS linija za pomoć i podršku žrtvama

nasilja u porodici, što je često i najbrži način pomoći žrtvama. Pozivi u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Središnja Bosna se upućuju operateru Centra za socijalni rad Jajce. Od uspostave SOS telefona (4. decembar 2008. godine) do kraja 2014. godine putem ovog servisa pruženo je 9.608 usluga.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na svojoj 75. sjednici održanoj 11.03.2013. godine usvojila je Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) („Službene novine Federacije BiH“, broj 22/13). Po isteku Strategije Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je usvojila Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period 2018-2020 („Službene novine Federacije BiH“, broj 102/18). Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u članu 37. obavezuje kantonalne vlade za donošenja programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, kojim su obuhvaćene i obaveze na lokalnom nivou.

Istim članom je utvrđeno da ovaj program mjera mora da sadrži:

- obaveze kantonalnih i općinskih organa u cilju preventivnog djelovanja, suzbijanja svih oblika nasilja u obitelji i zaštite žrtve nasilja;
- mjere neophodne za rad sa nasilnom osobom, uključujući i savjetodavnu podršku svim članovima porodice;
- aktivnosti na promociji nenasilničkog ponašanja;
- aktivnosti na edukaciji policijskih službenika, sudija, predstavnika organa starateljstva, zdravstvenih radnika, nastavnika, vaspitača i drugih subjekata iz oblasti nasilja u porodici;
- obavezu vođenja statističkih baza podataka o nasilnim osobama i žrtvama nasilja u porodici, vodeći računa o zaštiti ličnih podataka;
- način osiguranja sredstava za finansiranje programa;
- obaveze uspostave koordinacionog tijela koje će koordinirati rad svih nadležnih institucija na provođenju ovog programa mjera i
- sve potrebne mjere radi zaštite i sigurnosti žrtava nasilja u sigurnoj kući.

Vlade kantona su imale obavezu donošenja ovog programa mjera u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona. Vlada SBK/KSB u saradnji sa ministarstvom zdravstva i socijalne politike i Udruženjem/Udrugom socijalnih radnika SBK/KSB je prepoznala problem nasilja u porodici i s tim u vezi je pokrenuto niz aktivnosti na području ovog kantona.

U oktobru 2016. godine uz finansijsku podršku OSCE -a i inicijativu Udruženja/Udruge socijalnih radnika SBK/KSB potpisan je kantonalni Protokol o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u porodici za SBK/KSB.

Vlada SBK/KSB je 12.07.2018.godine imenovala Koordinaciono tijelo za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, koje je sastavljeno od nadležnih resornih ministarstava i to: Ministarstvo zdravstva i socijalne politike, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravosuđa i uprave, zatim svih 8 centara za socijalni rad i 4 službe socijalne zaštite kao i Udruženja/Udruge socijalnih radnika SBK/KSB.

Vlada SBK/KSB je na 36. vanrednoj sjednici Vlade SBK/KSB 2019. godina održanoj u 30. januara na prijedlog Ministarstvo zdravstva i socijalne politike usvojila Program mjera

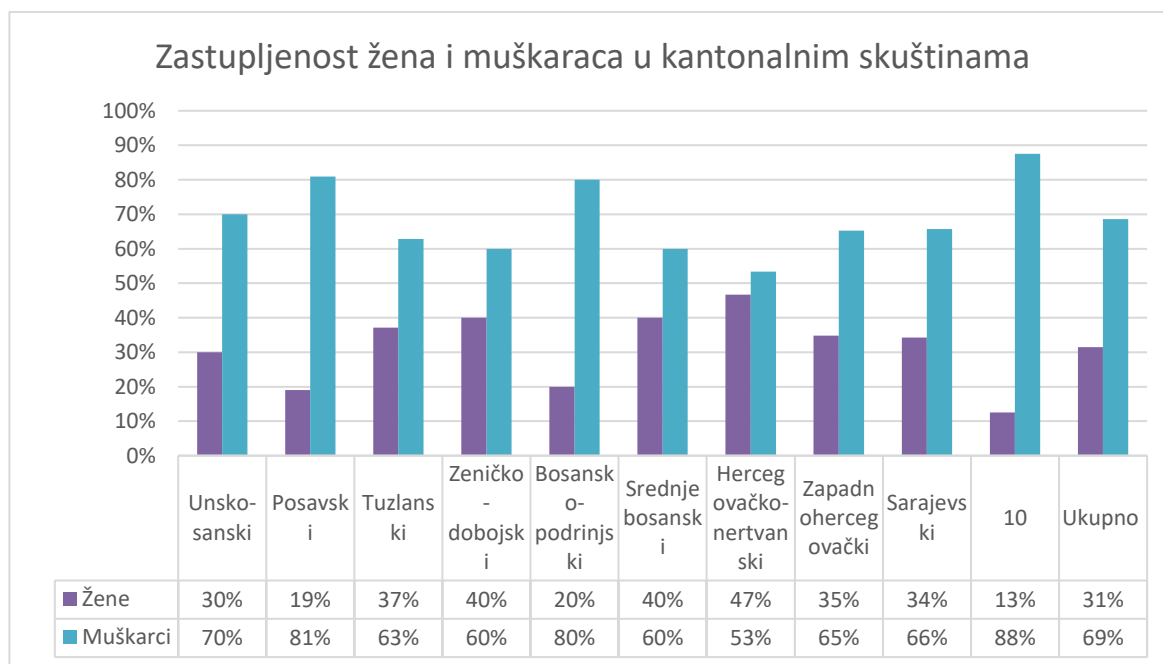
za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u obitelji za period 2018-2020. godina.

Javni život

Stanje ravnopravnosti spolova u oblasti javnog života se prvenstveno sagledava kroz ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka. Prema podacima Međuparlamentarne unije (IPU), kojim je utvrđen procenat političke participacije žena u državnim parlamentima, BiH se nalazi na 79 mjestu od ukupno 189 država za koje se prikupljaju podaci u ovoj bazi.

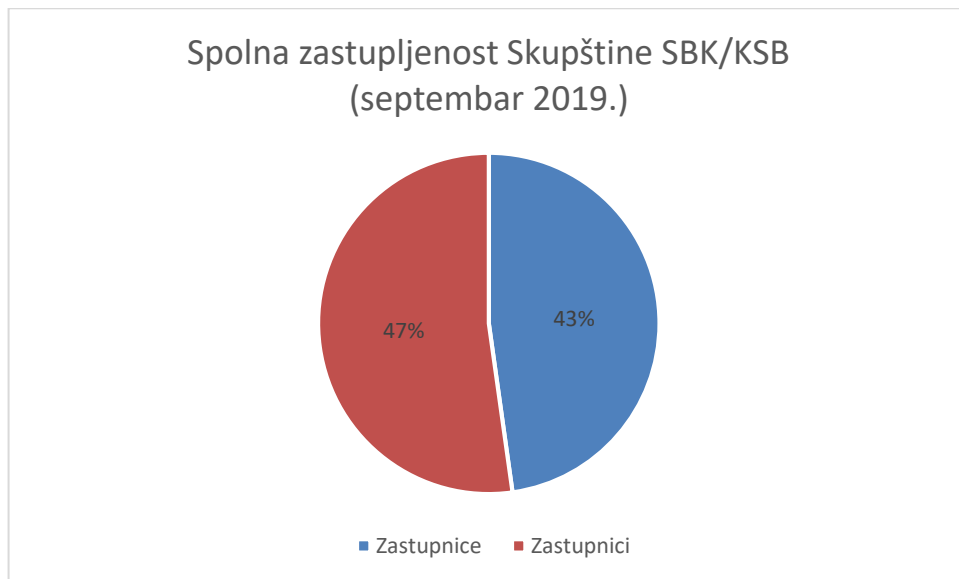
Bosna i Hercegovina je 1998. godine uvela kvotu za manje zastupljeni spol kao mjeru za osiguravanje jednakog učešća žena i muškaraca u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. Ova kvota je definirana članom 4.19 Izbornog zakona koji se odnosi se na minimalnu zastupljenost oba spola na listama kandidata od 40% sa utvrđenim rasporedom na listi za manje zastupljeni spol. Ova kvota se dosljedno provodi međutim brojna istraživanja pokazuju da biračko tijelo svojim glasovima prednost daje osobama muškog spola.

Žene su manje zastupljeni spol na mjestima odlučivanja u politici a posebno u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. U kantonalnim skupštinama žene u prosjeku čine 31% svih zastupnika. U odnosu na rezultate Općih izbora održanih 2014. godine kada je prosječna zastupljenost iznosila 18% ovo predstavlja značajno povećanje od 13%.

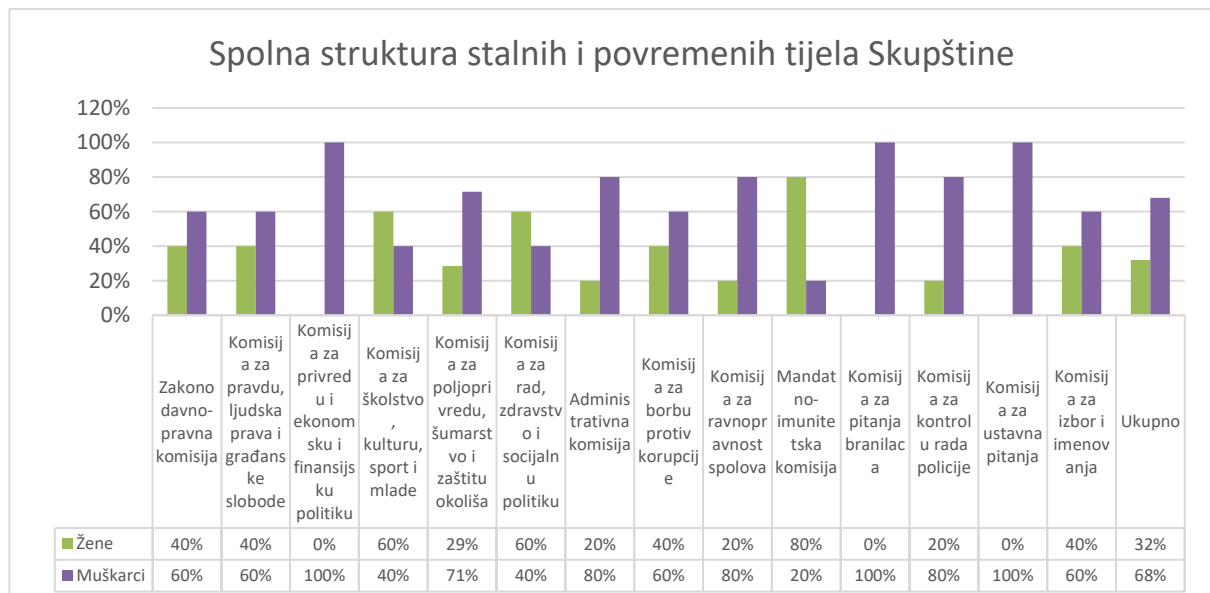

Ovo povećanje u svim kantonalnim skupštinama je posljedica izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH iz 2016. godine kojima je uticaj biračkog tijela na konačni redoslijed na listama značajno ograničen. U Skupštini SBK/KSB je tako u odnosu na 2014. godinu, na Općim izborima 2018. izabrano 24% više osoba ženskog spola i ukupna zastupljenost trenutno iznosi 40%. Ako se uzme u obzir da je u trenutku izrade ovog Gender akcionog plana (septembar 2019. godine) u

sastavu skupštine bilo ukupno 13 zastupnica (43%) i 17 zastupnika (47%) može se zaključiti da trenutni sastav odražava ravnopravnu zastupljenost oba spola u smislu Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Ni Ustav ni Poslovnik Skupštine ne predviđaju da u sastavu rukovodstva ili radnih tijela Skupštine treba biti osigurana ravnopravna zastupljenost oba spola. U rukovodstvo Skupštine SBK/KSB je izabrana jedna osoba ženskog spola kao zamjenica predsjedavajućeg. U sastavi stalnih i povremenih radnih tijela skupštine u članstvu komisija prisutno je 32% žena i 68% muškaraca dok žene predsjedavaju sa 6 (ili 40%) a muškarci sa 9 (ili 60%) komisija. U sastavu 3 komisije nije imenovana niti jedna žena dok ne postoji komisija u koju nije imenovan niti jedan muškarac.

Ni Ustav ni Poslovnik Skupštine ne predviđaju da se kod potvrđivanja Vlade treba osigurati ravnopravna zastupljenost oba spola. Skupština SBK/KSB je na svojoj III. vanrednoj sjednici Skupštine Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna potvrdila novi saziv Vlade

Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna koji u svom sastavu ima 1 ženu i 8 muškaraca. Sa jednom ministricom, zastupljenost žena je 11% a muškaraca 89% čime nije osigurana ravnopravna zastupljenost osoba oba spola.

III. Struktura Gender akcionog plana Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna

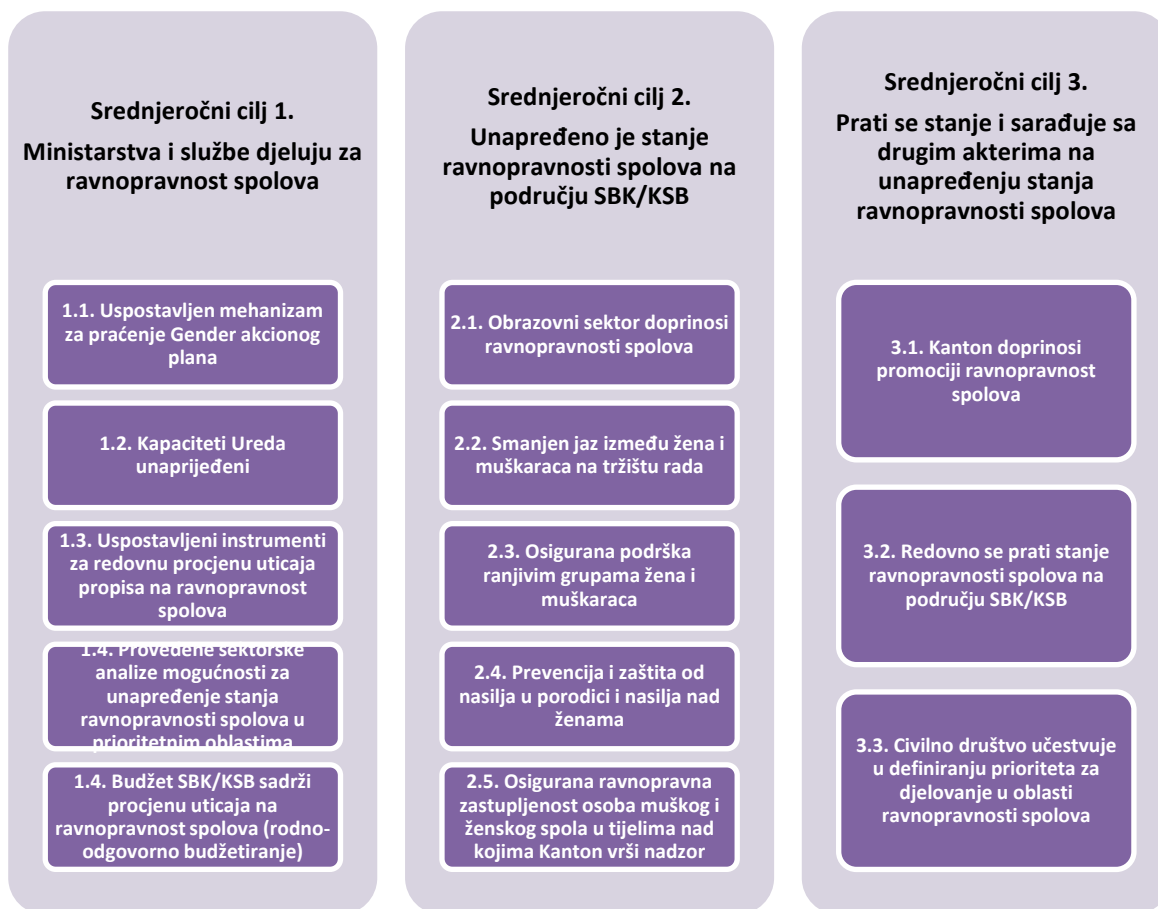
U skladu sa prethodnom analizom stanja ravnopravnosti u kantonu i pregleda provođenja obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini jasno je da donošenje Gender akcionog plana SBK/KSB predstavlja optimalan pristup za unapređenje stanja ravnopravnosti spolova.

U odnosu na te analize struktura Gender akcionog plana SBK/KSB za period 2019. – 2022. godina odražava trenutno stanje ravnopravnosti spolova i institucionalizacije ravnopravnosti spolova i sadrži tri srednjeročna cilja te u okviru svakog cilja rezultate koji se planiraju postići i to:

- **Srednjeročni cilj 1. Ministarstva i službe djeluju za ravnopravnost spolova**
- **Srednjeročni cilj 2. Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području SBK/KSB**
- **Srednjeročni cilj 3. Prati se stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova**

Struktura Gender akcionog plana SBK/KSB je prikazana shematski ispod dok je detaljno prikazana u matrici logičkog okvira u narednom dijelu dokumenta: Ciljevi i aktivnosti Gender

akcionog plana SBK/KSB za period 2019. – 2022. godina.

IV. Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana SBK/KSB za period 2019. – 2022. godina

Srednjoročni cilj 1: Ministarstva i službe djeluju za ravnopravnost spolova					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
1.1. Uspostavljeno mehanizam za praćenje Gender akcionog plana	Izrađena analiza o načinima praćenje Gender akcionog plana od strane Ureda	Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Izrađen analiza sa preporukama	Mjesec dana od usvajanja	
	Vlada svojom odlukom određuje Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB kao mehanizam za praćenje	Vlada na prijedlog Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Odluka Vlade o mehanizmu za praćenje	Tri mjeseca od usvajanja	
1.2. Kapaciteti Ureda za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom	Obuke na temu ravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola	Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom	Održane dvije obuke za uposlenike Ureda	Mart 2020.	Redovni budžet i partnerstvo

standardu SBK/KSB unaprijeđeni		standardu SBK/KSB			
	Izrada i usvajanje metodologije za izradu godišnjih i završnog izvještaja o provođenju GAP-a	Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Izrađena metodologija, određena odgovornost za izvještavanje i predstavljena nadležnim institucijama	Oktobar 2020.	Redovni budžet i partnerstvo
	Godišnji izvještaj o provođenju GAP se dostavlja putem Vlade Komisiji za ravnopravnost spolova i Skupštini	Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Izrađen izvještaj	Mart svake godine	
1.3. Uspostavljeni instrumenti za redovnu procjenu uticaja propisa na ravnopravnost spolova	Svi prijedlozi zakona, podzakonskih akata i politika sadrže procjenu uticaja propisa i procjenu uticaja na ravnopravnost spolova	Ministarstvo pravde i uprave, Služba za zakonodavstvo Skupštine	Izvještaj o radu Vlade i Informacija o ostvarenju programa rada Skupštine sadrže informaciju o procentu zakona, podzakonskih akata i politika koji sadrže procjenu uticaja propisa i procjenu uticaja na ravnopravnost spolova	Novembar 2018. godine	Redovna sredstva
1.4. Provedene sektorske analize mogućnosti za unapređenje stanja	Analiza dostupnosti administrativnih podataka razvrstanih po spolu	Ministarstva i službe	Analiza o dostupnosti o administrativnih podataka razvrstanih po spolu dostavljena Komisiji sa prijedlogom prioriteta za	Decembar 2018.	Redovna sredstva

ravnopravnosti spolova u prioritarnim oblastima			unapređenje		
	Unaprijeđene administrativne baze podataka	Ministarstva i službe	% utvrđenih baza koji je unaprijeđen	2022. godina	Redovna sredstva
1.5. Budžet SBK/KSB sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	Izrađena analiza krajnjih korisnika budžeta u odnosu na spol	Ministarstvo finansija na osnovu podataka svih budžetskih korisnika	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	August 2020.	Redovna sredstva
	Informacija o stanju uvođenja rodno-odgovornog budžetiranja sastavni dio Dokumenta okvirnog budžeta SBK/KSB	Ministarstvo finansija	Broj budžetskih korisnika koji dosljedno unose podatke o uticaju na spol u BPMIS	August 2021	Redovna sredstva
	U Zakonu o izvršenju budžeta utvrditi jasne obaveze za rodno-odgovorno budžetiranje u prioritarnim oblastima	Ministarstvo finansija	Broj oblasti koje su ocijenjene kao prioritetne (npr. tekući transferi i sl)	kontinuirano	Redovna sredstva
	Izveštaj o izvršenju Budžeta sadrži informacije o krajnjim i izlaznim rezultatima u odnosu na spol	Ministarstvo finansija na osnovu podataka svih budžetskih korisnika	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	kontinuirano	Redovna sredstva
	Sredstva za provođenje Gender akcionog plana SBK/KSB su planirana u budžetu	Ministarstvo finansija na prijedlog nadležnih ministarstava	% aktivnosti po godinama za koji su odvojena sredstva	kontinuirano	Redovna sredstva

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području SBK/KSB

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
2.1. Obrazovni sektor doprinosi ravnopravnosti spolova	Promocija učešća djevojčica i dječaka u oblasti obrazovanja u kojima su manje zastupljeni	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	Maj 2020. godine i kontinuirano	Redovna sredstva
	Nastaviti provoditi program obaveznog programa predškolskog odgoja i obrazovanja pred polazak u osnovu školu	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta	% dječaka i djevojčica koji je obuhvaćen predškolskim odgojem	Kontinuirano	Redovna sredstva
	Promocija učešća ravnopravnog učešća djevojčica i dječaka u obrazovanju u IKT-u	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	Maj 2020. godine i kontinuirano	Redovna sredstva
	Izvršiti analizu uticaja dodijeljenih stipendija za učenike i učenica (ne)ravnopravnost spolova i (po potrebi) izmijeniti kriterije dodjele	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2020. godine	Redovna sredstva
2.2. Smanjen jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	Analizirati razloge manje stope zaposlenosti i veće stope nezaposlenosti žena na području kantona	Služba za zapošljavanje SBK/KSB	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2020.	Redovna sredstva
	Izraditi detaljnu analizu uticaja aktivnih mjera zapošljavanja na smanjenje jaza između žena i muškaraca na tržištu rada u periodu od 5 godina	Služba za zapošljavanje SBK/KSB	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2020.	
	Kreirati programe podrške	Služba za	Izrađen program podrške	2019. – 2022.	Redovni

	nezaposlenim ženama kroz korištenje mjera aktivne politike zapošljavanja	zapošljavanje SBK/KSB		godina	budžet i partnerstvo
	Financijski plan Službe za zapošljavanje SBK/KBS i informacija o izvršenju Financijskog plana Služe za zapošljavanje SBK/KBS sadrže informacije o uticaju na jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	Služba za zapošljavanje SBK/KSB	Broj informacija o uticaju na uticaju na jaz između žena i muškaraca na tržištu rada koji su sadržani	Kontinuirano	Redovni budžet i partnerstvo
	Izrađena analiza o primjeni prava na naknadu za vrijeme porodijskog/ roditeljskog odsustva sa prijedlozima progresivnog unapređenja iznosa u odnosu na međunarodne standarde	Ministarstvo zdravstva i socijalne politike, Ministarstvo finansija	Broj preporuka Institucije Ombudsmana za ljudska koje su provedene	Juni 2020-	Redovni budžet i partnerstvo
	Promovirati jednake mogućnosti za žene i muškarce u svim konkursima koje objavljuje skupština, vlada, ministarstva i službe	Sve službe skupštine, vlada, ministarstva i službe	U svim konkursima jasno navedeno: „Ohrabruju se osobe oba spola da se prijave na ovaj konkurs. U okviru ovog konkursa biti će osigurane jednake mogućnosti za sve osobe bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.“	Kontinuirano	Redovni budžet i partnerstvo
	Usvojiti politiku o nultoj toleranciji za uznemiravanje i seksualno uznemiravanje u SBK/KSB	Skupština, Vlada	Politika usvojena i objavljena	Novembar 2020.	Redovni budžet i partnerstvo
	Analizirati mogućnosti za unapređenje kapaciteta predškolskih ustanova	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2020. godine	Redovna sredstva

2.3. Osigurana podrška ranjivim grupama žena i muškaraca	Izraditi analizu uticaja trenutnih izdvajanja za podršku porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškom finansijskom stanju	Ministarstvo zdravstva i socijalne politike	Nastaviti sa osiguravanje redovnu podrške porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškom finansijskom stanju	Kontinuirano	Redovna sredstva
	Nastaviti sa finansijskom podrškom troškova vantjelesne oplodnje	Služba za rad, socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica	Promovirati i osigurati finansijsku podršku troškova vantjelesne oplodnje	Kontinuirano	Redovna sredstva
2.4. Prevencija i zaštita od nasilja u porodici i nasilja nad ženama	Osigurati sredstva za provođenje i provoditi aktivnosti iz Program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za period 2018-2020 godina SBK/KSB	Vlada SBK/KSB	Aktivnosti iz Programa se redovno provode, Programi se redovno donose	Kontinuirano	Redovna sredstva
	Doprinos prevenciji nasilja nad ženama i nasilja u porodici obilježavanjem Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.)	Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB i Komisija za ravnopravnost spolova	Kanton provodi aktivnosti u okviru kampanje	Kontinuirano	Redovna sredstva
	Redovno razmatranje izvještaja o nasilju u porodici od strane Komisije za ravnopravnost spolova	Ured za europske integracije, fondove, odnose	Izvještaj raspravljen sa ključnim akterima i usvojene preporuke za djelovanje	Jednom godišnje	Redovna sredstva

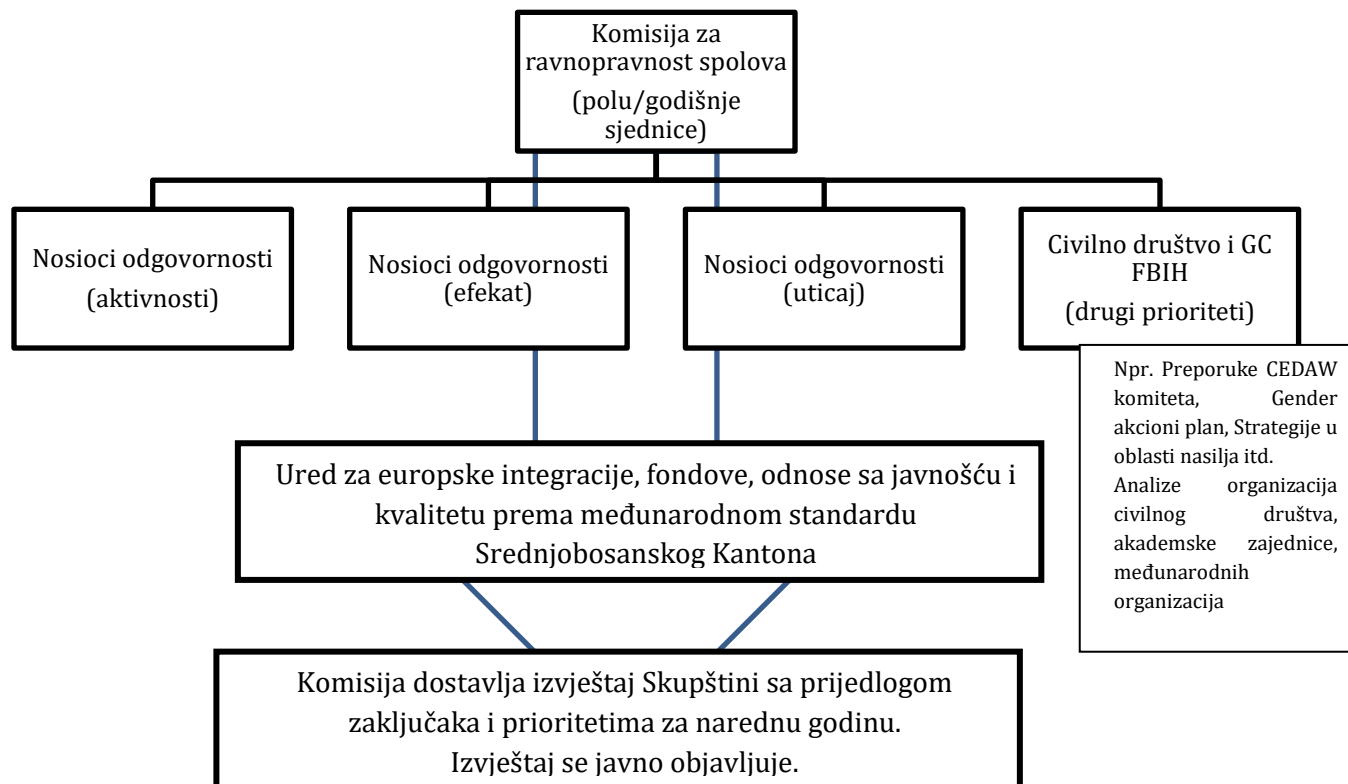
		sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB			
	Organizovati obuke na temu diskriminacije na osnovu spola i svih oblika nasilja na osnovu spola za Komisija za ravnopravnost spolova i Ured za evropske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Komisija za ravnopravnost spolova, Ured za evropske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Članovi i članice komisije i Ured za evropske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB mogu prepoznati i odgovoriti na sve oblike diskriminacije na osnovu spola	U toku 2020. godine	Redovni budžet i partnerstvo
	Izraditi Smjernice za prevenciju i zaštitu od seksualnog uznemiravanja i uznemiravanja na osnovu spola na radnom mjestu	Ministarstvo pravde i uprave	Vlada usvojila Smjernice	Kraj 2020. godine	Redovna sredstva
2.5. Osigurana ravnopravna zastupljenost osoba muškog i ženskog spola u tijelima nad kojima Kanton vrši nadzor	Izraditi analizu zastupljenosti žena i muškaraca u svim tijelima uključujući i predsjednike/ce tijela koje imenuje Skupština, Vlada i ministarstva	Stručna služba Skupštine, stručna služba Vlade	Vlada i Skupština usvojili informaciju o analizi zastupljenosti sa zaključcima	Juli 2020.	Redovna sredstva
	Osigurati jasne kriterije kod imenovanja komisija Skupštine kada u je pitanju jednako učešće žena i muškaraca	Stručna služba Skupštine	Analiza izrađena sa prijedlogom mjera; % žena i muškaraca koji se imenuju u komisije nakon donošenja novih kriterija	Kraj 2020. godine	Redovna sredstva

	Izraditi prijedlog mjera za ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u vladi i drugim vladinim tijelima	Ministarstvo pravosuđa i uprave	Izrađeni prijedlozi i po potrebi prijedlozi izmjena i dopuna zakona i drugih propisa sa ciljem uvođenja kvote za manje zastupljen spol	Juli 2020.	Redovna sredstva
	Osigurati ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim tijelima uključujući i predsjednike/ce tijela koje imenuje Skupština, Vlada i ministarstva	Skupština, Vlada	Muškarci i žene zastupljeni sa najmanje 40% u svim tijelima koja se imenuju	Kontinuirano	Redovna sredstva
Srednjoročni cilj 3: Prati se stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
3.1. Kanton doprinosi promociji ravnopravnost spolova	Utvrđen je Program obilježavanja dana od značaja za ravnopravnost spolova	Vlada i Skupština	Obilježavaju se 8. mart „Međunarodni dan žena“, Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.), Međunarodni dan žena u IKT-u, 19.11. Međunarodni dan muškaraca i drugi	Mart 2020. godine	Redovni budžet i partnerstvo
	Promotivni materijali o ciljevima Gender akcionog plana SBK/KSB su dostupni na web stranici i u šalter salama	Komisija za ravnopravnost spolova	Broj izrađenih materijala	Mart 2020. godine	Redovni budžet i partnerstvo
3.2. Redovno se prati stanje ravnopravnosti spolova na području SBK/KSB	Komisija za ravnopravnost spolova organizuje sjednice sa ciljem praćenja provođenja (monitoring) Gender akcionog plana	Komisija za ravnopravnost spolova i Ured za evropske integracije, fondove, odnose	Održana polugodišnja i godišnja sjednica na kojoj je razmotren izvještaj o provođenju GAP te su predloženi zaključci za Skupštinu	Septembar i mart svake godine	Redovna sredstva

		sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB			
	Skupština razmatra izvještaj o provođenju Gender akcionog plana	Skupština	Razmotren izvještaj i doneseni zaključci o prioritetima	April svake godine	Redovna sredstva
	Izvršiti procjenu (evaluaciju) provođenja Gender akcionog plana kao osnovu za izradu narednog Gender akcionog plana	Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB	Izvršena procjena provođenja Gender akcionog plana	Juni 2022. godine	Redovni budžet i partnerstvo
3.3. Civilno društvo učestvuje u definiranju prioriteta za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova	Utvrđen je spisak organizacija civilnog društva i pojedinaca koje se bave ravnopravnošću spolova	Ministarstvo pravde i uprave	Spisak dostupan na web stranici Vlade i Skupštine	Kraj 2020. godine	Redovna sredstva
	Organizira se tematska sjednica sa civilnim društvom sa ciljem definiranja prioriteta u oblasti ravnopravnosti spolova	Komisija za ravnopravnost spolova	Tokom tematske sjednice prikupljeni prijedlozi civilnog društva u pogledu prioriteta	Oktober svake godine	Redovna sredstva

V. Monitoring i evaluacija Gender akcionog plana SBK/KSB

Osnovni mehanizam praćenja provedbe Gender akcionog plana SBK/KSB jeste nadzor koji provodi za nivo vlade Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB a za nivo Skupštine Komisija za ravnopravnost spolova. Zadatak Komisije je da prati aktivnosti provedbe, prikupljanja informacija koje su potrebne za analizu ostvarenih ciljeva i rezultata i osiguraju ostvarenje rezultata aktivnosti navedenih u dokumentu. Nadzor nad provedbom pratit će se organizacijom sjednica za nadzor svakih šest mjeseci kojom prilikom će svi nosioci odgovornosti putem Ured za europske integracije, fondove, odnose sa javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK/KSB, Komisiji redovno i sistematski dostavljati informacije o provedbi. Pored toga Komisija će jednom godišnje informisati Skupštinu i sve ključne aktere uključene u implementaciju aktivnosti o ostvareni rezultatima te će predlagati Skupštini odgovarajuće zaključke.

Osnovni pojmovi i definicije ravnopravnosti spolova

Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba ili grupa osoba bila tretirana, tretira se ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu ili grupu osoba u istoj ili sličnoj situaciji.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij ili praksa jednaka za sve je dovela, dovodi ili bi mogla dovesti u nepovoljniji položaj osobu ili grupu osoba jednog spola u poređenju sa osobom ili grupom osoba drugog spola.

Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, ili kojim se postiže takav učinak.

Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputava osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.

Nasilje po osnovu spola uključuje, ali se ne ograničava, na

- a) nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu;
- b) nasilje koje se dešava u široj zajednici;
- c) nasilje koje počinu ili tolerišu organi vlasti i drugi ovlašteni organi i pojedinci;
- d) nasilje po osnovu spola u slučaju oružanih sukoba.

Viktimizacija je oblik diskriminacije koji postoji kada se osoba ili grupa osoba dovede u nepovoljniji položaj zbog: odbijanja naloga za diskriminatornim postupanjem, prijave diskriminacije, svjedočenja u postupku zaštite od diskriminacije na osnovu spola, ili ako je na bilo koji drugi način osoba sudjelovala u postupku vođenom povodom diskriminacije na osnovu spola.

Spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola.

Gender/rod predstavlja sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije, i kroz

vrijeme su promjenljivi.

Ravnopravnost spolova znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Jednak tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.

Jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno sudjelovanje po osnovu spola.

Diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam.

Institucionalni mehanizmi za jednakopravnost spolova predstavljaju tijela koja su uspostavljena od nadležnih zakonodavnih, izvršnih i organa uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Rodno senzitivno ili odgovorno budžetiranje je neophodno sredstvo koje podrazumijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa. Rodno budžetiranje predstavlja sagledavanje javnih politika na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se uzele u obzir potrebe i prioritete različitih grupa žena i muškaraca imajući u vidu njihove različite uloge u porodici, ekonomiji i društvu. Rodno budžetiranje uključuje dva osnovna koraka: rodnu analizu budžeta i njeno provođenje kroz preraspodjelu budžeta. Rodnom analizom budžeta razvrstavaju se troškovi i prihodi naspram njihovog različitog utjecaja na žene i muškarce i time se uočavaju mjesta gdje su sakupljanje i distribucija državnog novca nepravedni.